

molója harmadik részében közli, hogy csak a vajdasági szerb írókról adott tájékoztatót, mert nem érzi magát hivatottnak arra, hogy a magyar, a román, a szlovák és a ruszin írók ilyen irányú munkásságáról szóljon.

Braniko Čopić, Đorđe Radišić, Oskar Davičo, Antonije Isaković, dr. Branko Đukić, Petar S. Pešut, Dragi Milenković, Vukašin Stanisavljević, Borislav Đurović és Stojan Kostić irt még a könyvbe értékes ismertetőt.

Értékes könyvet adtak az olvasók kezébe. Éppen ezért — figyelembe véve Zivan Milisavac bejelentését — meg kell mondanunk, hogy Vajdaság nemzetiségei hiányérzettel, érthetetlenül forgatják, lapozzák a kötetet, amelyből kimaradtak, de ugyanakkor helyénvalónak tartják, hogy a kosovói albán írók munkásságáról beszámoló jelent meg benne.

Felvetődik a kérdés: miért maradtak ki belőle azok a vajdasági nemzetiségi írók, alkotók, akik a népfelzabardító háborúban veszítették életüket, vagy akik munkásmozgalmunkkal, népi forradalmunkkal foglalkoznak regényekben, elbeszéléseikben, verseikben, krónikaikban, életrajzaikban, színműveikben?

Hasznos volna, ha tartományunkban a szerbiaihoz hasonló tanácskozást szerveznének a Harcos Szövetség és az íróegyesület kezdeményezésére. Öngazolás, összegezés, számontartás lenne ez. Tartozunk ezzel az elesetteknek s azoknak, akik életüket a munkásmozgalomnak, népi forradalmunknak szentelték. A magyar írók között is voltak ilyenek. Gondoljunk csak Cseh Károlyra és Ósz Szabó Jánosra, vagy lapozzuk fel a Híd 1945-ben megjelent számait: látni fogjuk, hány írórt vártunk haza a háborúból. Bori Imre irodalomtörténete, Majtényi Mihály, Herceg János és Lőrinc Péter néhány könyve is értékes adatokat tartalmaz. Bogdánfi Sándor, Csépe Imre, Debreczeni József, Fehér Ferenc, Gál László, Gajdos Tibor, Laták István, Lukács Gyula, Petkovics Kálmán, Sinkó Ervin, Szimin Bosán Magda, Thurzó Lajos és még jó néhány név megemlíthető, amikor a jugoszláviai magyar írók ilyen vonatkozású alkotásairól van szó. Úgyszintén nem egy az itt élő nemzetiségek írói közül is. A vajdasági nemzetiségi könyvkiadók is érdekelték egy ilyen összefoglaló elkészítésében, amelyből természetesen az itteni szerbhórvát írók sem maradhatnak ki, függetlenül attól, hogy a belgrádi kiadványban helyet kaptak.

Az értékes könyv szép borítólapját és kötéstervét Boško Rasimović készítette.

URBÁN JÁNOS

MESE ÉS VALÓSÁG

FEHÉR FERENC: A kőkecske titka.

Forum, Újvidék, 1972.

Kincskeresésre, a lobbanó lángú kőkecske, a török időkben elrejtett vas-pántos láda felkutatására invitálja első ifjúsági regényének olvasóit Fehér Ferenc — de furcsa módon, vagy szerintem nagyon is érthetően: az érdes tapintású, törött szarvú, üregében picit kulcsot rejtgető kőkecskéről a regény végéig sem tudunk meg többet, mint az elején. Pedig a mese fonalát többször is fel-felveszi Fehér, annál tovább gombolyítani azonban, ameddig kis hőse, Bice, első lázalmában eljutott, nemigen tudja, legfeljebb variálni a Ferenc bácsitól hallott, és a gyermeki képzeletet olyannyira megragadó, kiszínező történetet. Ebben tehát, a rendkívül eleven életrajzi részletek felsorakoztatása ellenére is, cserbenhagyja olvasóit — és önmagát is. S hogy a mesekeret csak körítés, szerzői avagy kompozíciós elgondolás, az

a harmadik fejezettől — résztől — kezdve teljesen nyilvánvaló. A mese és a valóság kettőssége, egybecsúszása innen számítva majdhogyan nem megszűnik, hogy a továbbiakban egyre inkább az igazi, átélt, eljátszott, végigizguló, végigszenvedett, hétköznapi örömeikkel és titkokkal teli gyermekkor kerüljön előtérbe; az egyéni és kollektív élmény ihlető erejével együtt. Tulajdonképpen itt indul a regény (vagy pontosabban: a regényes életképek sorozata), Bice és Csifer beszélgetésétől és esküfogadalmától, ami viszont, mint várható is: a »kalandokat«, illetve a gyermekkori emlékeket szikráztatja fel. Vagyis a mese-mezsgyén átbukfencszik a valóság, és bár az indítás látszatra, első benyomásra, szebb, költőibb, csillogóbb színeket villant meg, a folytatás — legalábbis gyermeki szemmel — többet mondó. Mégpedig olyan értelemben, hogy Fehér egyszerűen nem a mesét és »bódu-
latát« írja tovább, hanem rejtett és nyílt utalásokkal bölcsőhelyét járja körül, gyermekkori emlékeit fűzi fel — költői keresettség és modorosság nélkül is — gyöngyszemekké. A regényes életképek közül különösképp az első szerelem emlékét föllebbentő hatodik, a Csifer apjának (Kispéter Pál) mulatását bemutató nyolcadik, a háború borzalmát gyermekszemmel látató tizenegyedik és a szegénység nyomasztó átkát ábrázoló tizenhatodik rész jó. Valamennyi eddig említett — lírai, megrázó, megdöbbentő, torokszorító — epizódnál azonban a tizenkilencedik rész a legerőteljesebb. A bajba jutott Bizi és Csifer esetének leírása balladai sűrítése mindannak, amit a kőkecske ürügyén az 1940-es évek elejéről és a háború borzalmairól mond el az író. Ez a rész egyúttal azt igazolja, hogy ha a kis hősök nem is lelték meg — Fehér megtalálta a maga kőkecskéjét, s ha újabb regényt ír, akkor elsősorban azt és olyan módon kell kiírnia magából, ahogy az a szóban forgó epizódban is olvasható. Meg a huszonegyedik részben, ahol a cserkészfiúk esztelen versengésében minden idők nevelési drílljének maró szatíráját rajzolja meg!

És hogy visszakanyarodjunk recenzióm elejére — »furcsa«, de igaz: első ifjúsági regényének írása közben az eddig főképp költőként ismert és becsült Fehérnek *nem a mese, hanem a valóság* adott szárnyat. Az a szegények és elesettek világát ábrázoló írásmód, amelyet legsikerültebb verseiben tán mindenkinél jobban ő tisztelt eddig is.

— 0 —

...Jung Károlynak, a Magyar Szó január 6-i recenziójának központi kivételével szemben, véleményem szerint, Fehér mint költő nem a prózával, nem az epikával küszködött, hanem épp ellenkezőleg, *költőváltával*, lírai alkatával, vagy még pontosabban: a mindenáron való »szépen« írás ördögével, félreértett »kötelezettségével«. Amikor fegyelmezett tudott lenni, amikor a »költői« kísértésnek, a nyelvi »görögtűznek« ellenállt — s ez többnyire sikerült neki —, akkor mindannyiszor maradandó, hitteles sorokkal, epizódokkal ajándékozta meg olvasóit. De ha a fentebb említett küzdelemben alulmarad, akkor a tetszetőség kedvéért olyan (költői) dagályosságokat is leír, hogy »Egy pillanatra meg kellett lapulnia egy ibolyaszínű csillag mögött, mivel lópaták érces csilingelését (a kiemelés tölem) hallotta biborbarlang mélyéről«, amit egymást kizáró hangutánzó igei ellentéppárral így folytat: »Dárdás lovasok robbantak el mellette«. (a k.t.) Ez bizony így együtt sehogyan sem megy, mint ahogy a szitakötő sem »kelepel«-het a Krivaja vize fölött (legfeljebb a gólya, a malom stb.), a pacsirta sem »csattog« a harmatos búzatábla fölött, és a veréb is inkább csiripel, mintsem hogy »elcsirrenti magát« stb.

...De Fehérnek mint prózát író költőnek néhány nagyszerű szóleleménye is van. Ilyen a »pürrög«, »pürrögés« (a tücsök utánzásakor), a »kakas karmantyúja«, vagy a regényben szereplő hősöknek a neve. És míg az író mindenáron »izes« prózára való törekvése nem egy helyen megmosolyogtató a regényben, akárcsak az is, hogy Bice, az »ókos fiú«, az »Óriás fia« szerepében magát Fehért kell sejtetni, addig a könyv lapjain megcsillanó humor valóban szívderítő és az élmény erejével hat. Ahogy a regény legtöbb részlete is...

SZÜCS IMRE